Kristine Garde

RETSTEOLOGI

UDVALGTE EMNER

RETSTEOLOGI

UDVALGTE EMNER

Denne bog er omfattet af lov om ophavsret.
Uanset evt. aftale med Copy-Dan er det ikke tilladt at kopiere eller indscanne siden til undervisningsbrug eller erhvervsmæssig brug.
Bogen er udgivet af Djøf Forlag (www.djoef-forlag.dk)

Kristine Garde

RETSTEOLOGI

UDVALGTE EMNER

Nyt Juridisk Forlag
2011

Denne bog er omfattet af lov om ophavsret.
Uanset evt. aftale med Copy-Dan er det ikke tilladt at kopiere eller indscanne siden til undervisningsbrug eller erhvervsmæssig brug.
Bogen er udgivet af Djøf Forlag (www.djoef-forlag.dk)

Kristine Garde
Retsteologi
Udvalgte emner

1. udgave, 1. oplag

© 2011 by Nyt Juridisk Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, elektronisk, fotografisk eller anden gengivelse af
eller kopiering fra denne bog eller dele heraf
er ifølge gældende dansk lov om ophavsret ikke tilladt
uden forlagets skriftlige samtykke eller aftale med Copy-Dan.

Omslagsillustration:
Koldnålsradering af Poul Skov Sørensen
med titlen »Kirkerum«
Omslag: Bo Helsted
Tryk: Narayana Press, Gylling
Indbinding: Damm's Forlagsbogbinderi, Randers

Printed in Denmark 2011
ISBN 978-87-7673-252-3

Nyt Juridisk Forlag
Lyngbyvej 17
Postboks 2702
2100 København Ø

Telefon: 39 13 55 00
Telefax: 39 13 55 55
e-mail: forlag@djoef.dk
www.djoef-forlag.dk

Denne bog er omfattet af lov om ophavsret.
Uanset evt. aftale med Copy-Dan er det ikke tilladt at kopiere eller indscanne siden til undervisningsbrug eller erhvervsmæssig brug.
Bogen er udgivet af Djøf Forlag (www.djoef-forlag.dk)

Indholdsfortegnelse

Indledning 7

Kapitel 1. Bispekollats 15

Kapitel 2. Forkyndelsesfrihed 31
Folkekirkens bekendelsesgrundlag 32
Politisk (mis?)brug af forkyndelsesfriheden 46

Kapitel 3. Kongebøn og ritualselvtægt 55
Søbye-sagen 56
Auken-sagen 63
Bock-sagen 73

Kapitel 4. Supplerende gudstjenester 79
Melby-sagen 80
Tilkaldegudstjeneste 94

Kapitel 5. Vranglære i menigheden 97
Ribers-sagen 98

Kapitel 6. Fritagelse for deltagelse i menighedsrådsmøder 113
Olafsson-sagen 114

Kapitel 7. Decorum 127
Hune-sagen 128
Stender-sagen 146

Kapitel 8. Samarbejdsvanskeligheder og uegnethed – Matthies-sagen 155

Denne bog er omfattet af lov om ophavsret.
Uanset evt. aftale med Copy-Dan er det ikke tilladt at kopiere eller indscanne siden til undervisningsbrug eller erhvervsmæssig brug.
Bogen er udgivet af Djøf Forlag (www.djoef-forlag.dk)

Kapitel 9. Samarbejdsvanskeligheder og uegnethed – Munkebo-sagen 175

Kapitel 10. Samarbejdsvanskeligheder og uegnethed – § 43-sagen 195
Appendiks 221

Afslutning 225

Kilder og litteratur 233

Personregister 241

Stikordsregister 243

Denne bog er omfattet af lov om ophavsret.
Uanset evt. aftale med Copy-Dan er det ikke tilladt at kopiere eller indscanne siden til undervisningsbrug eller erhvervsmæssig brug.
Bogen er udgivet af Djøf Forlag (www.djoef-forlag.dk)

Indledning

Titel

Bestemmelsen i Grundlovens § 4 om, at »Den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke«, fordrer et tværfagligt samvirke mellem teologi og jura som to selvstændige videnskabelige discipliner med hvert sit normsæt eller begrebsapparat; det kaldes kirkerettens dobbelte normsystem.

I en bestræbelse på at optimere dette samvirke kastede Preben Espersen, daværende departementschef i Kirkeministeriet, i 1991 bolden op til udvikling af en teologisk hjælpedisciplin for kirkeretten benævnt retsteologi, selv om både lovgivningsmagten og Kirkeministeriet løbende trækker på teologisk sagkundskab i forbindelse med lovforberedelsesarbejdet og den daglige forvaltning af gældende ret. Folketingets Ombudsmand, Hans Gammeltoft-Hansen, lancerede en kort definition på retsteologi, hvorefter retsteologien betegner den teologi, der anvendes i retlige – og det vil først og fremmest sige kirkeretlige – sammenhænge. Synspunktet er, at eftersom en kombination af to systemer forøger retssikkerheden, vil det være farligt for retssikkerheden, hvis man tømmer kirkeretten for de kirkeligt funderede regler, som efter Hans Gammeltoft-Hansens opfattelse nærmest en bloc er inkorporeret i de almindelige regler. Preben Espersen foretrak at tale om regelsamspil. Bolden blev straks grebet af kirkehistoriker Jørgen Stenbæk, der forklarede, at retsteologien kommer ind, når det teologiske grundlag for Grundlovens § 4 skal bestemmes og folkekirkens teologiske normativitet udlægges. Dvs. at retsteologien ikke alene skal tages med på råd, når det med henblik på fremtiden skal afgøres, hvad der burde være gældende ret; juristen bruger her udtrykket *de lege ferenda* (loven, som den bør være). Retsteologen er også i sin gode ret til at fremføre teologisk begrundet kritik af retsanvendelsen i praksis; herom anvender juristen begrebet *de lege lata* (loven, som den er). Dogmatikprofessor Theodor Jørgensen var især optaget af håndhævelsen af den teologiske norm. For ham er kodeordet forkyndelsesfriheden, dog med indrømmelse af, at det er nødvendigt for kirken som institution at have en

Denne bog er omfattet af lov om ophavsret.
Uanset evt. aftale med Copy-Dan er det ikke tilladt at kopiere eller indscanne siden til undervisningsbrug eller erhvervsmæssig brug.
Bogen er udgivet af Djøf Forlag (www.djoef-forlag.dk)

sanktionsmulighed, der går ud over modsigelsen. Den nærmere og i øvrigt videreførte debat om det dobbelte normsystem findes i de første af en række kirkeretsantologier, udgivet af *Selskab for Kirkeret*.

Retsteologisk betragtet hviler Den Danske Folkekirke på to grundpiller: det almindelige præstedømme og det kirkelige embede. Det almindelige præstedømme er en teologisk term for, at alle døbte kristne er præster med rettigheder og pligter i relation til det kirkelige embede, der er forordnet af Gud. Som embedsbærer varetager præsten en formidlende tjeneste for menigheden i loyalitet over for kirkens evangelisk-lutherske lære (Danske Lov 2-1). Det kirkelige embede er således afledt af, men ikke underordnet det almindelige præstedømme.

Kirkefaderen Martin Luther kaldte prædikeembedet – krumtappen i præstegerningen – for det højeste embede i kristenheden, fordi det formidler evangeliet om frelsen i og gennem Jesus Kristus. Vejen til dette enestående virke i folkekirken er lang. For at opnå ansættelse som folkekirkepræst kræves teologisk kandidateksamen fra et universitet og deltagelse i Pastoralseminariets kursus. Endvidere skal kandidaten have gennemgået den obligatoriske bispeeksamen, hvor den ordinerende biskop i sin egenskab af tilsynsmyndighed har mulighed for at vurdere vedkommendes teologiske habitus og holdning til præstearbejdet med henblik på udstedelse af kollats, dvs. et beseglet anbefalelsesbrev. Kollatsen oplæses i reglen af provsten ved embedsindsættelsen, der foregår i nærværelse af den menighed, som gennem menighedsrådet har indstillet (kaldet) den pågældende til at være stedets præst. Hertil kommer ansættelseskravet om at have aflagt præsteløftet over for den ordinerende biskop. Som ansættelsesmyndighed tilser Kirkeministeriet, at alle betingelserne for at tiltræde præstestillingen er opfyldt.

I praksis har retsteologien en vigtig funktion, eftersom den skal befordre, at de teologiske normer inddrages i kirkejuraen i respekt for en folkekirkeordning, der er båret af et evangelisk-luthersk kirkesyn, nemlig forståelsen af kirken som menighedernes fællesskab. Dermed er kirken defineret »fra neden« af de enkelte menigheder, der er forsynet med både en kaldsret og -pligt til at udvælge en egnet person til varetage det kirkelige embede.

Denne bog sætter fokus på *forvaltningen* af den folkekirkelige lovgivning i relation til præstene som indehavere af det kirkelige embede og menighedsrådene som repræsentanter for det almindelige præstedømme. Tidligere var det underforstået, at det var et vilkår for præstens gerning i sognet, at der skulle bestå et samarbejde mellem præst og menighedsråd.

Denne bog er omfattet af lov om ophavsret.
Uanset evt. aftale med Copy-Dan er det ikke tilladt at kopiere eller indscanne siden til undervisningsbrug eller erhvervsmæssig brug.
Bogen er udgivet af Djøf Forlag (www.djoef-forlag.dk)